

‘Nefes alamıyorum’

İsyan, bazı durumlarda nefes almak kadar gereklidir insanlık için. Önemli olan kentin her durumda, kendi aykırılarına meydan vermesidir.

Akın Ataüz

06/06/2020

Endüstri devrimine kadar kentler, isyanların mekanı değildi. Daha çok kırd, ormanlarda, dağlarda (bu Avrupa coğrafyası için daha az, Anadolu için daha çok söz konusu) ve köylerde kendilerine yer bulmuş olan köylülerdi isyan hareketini düzenleyenler...

Ama endüstri devrimi dünya ve coğrafyayı değiştirdi. Fabrikalar ve işçiler kentleri, artık dünyanın en büyük isyan yerleri haline getirdi. Belirli bir insanlık durumuna karşılık gelen taleplerin karşılığını alabilmek amacıyla düzenlenen toplumsal hareketler, çoğu kez barışçıl ama bıçak kemiğe dayanmışsa bazen de yakıp-yıkmayı, makineleri kırmayı da içerebilen kent isyanları sıklaştı ve daha sınıfsal bir nitelik kazandı.

İsyan, bazı durumlarda nefes almak kadar gereklidir insanlık için. Özellikle, yoksullar, ne yaparlarsa yapsınlar emeklerinin karşılığını alamayanlar, daha doğuştan, içine doğdukları sınıf, renk ya da din-dil-mezhep nedeniyle, ayrımcılığa uğrayanlar ve onlara yapılanın “ayrımcılık” olarak kaydedilmesi bile söz konusu olmayanlar için...

Bazen özel bir baskıya, haksızlığa ya da özel bir duruma gerek bile kalmadan özgürlüklerin bir keyfiyet olarak daralması, keyfi bir biçimde yok edilmesi, haksızlığın “normalleşmesi” ya da adalet, hatta hukuk sisteminin içinden bütünüyle çökmesi, hatta **Spartaküs** için olduğu gibi normal düzenin böyle olması ve dili bile olmayanların

üzerine hunharca yürünmesi, bir otun ezilmesi, bir ağacın sökülmesi, bir suyun ya da havanın çürütülmesi gibi durumlarda da isyan kaçınılmazdır.

İsyan

İnsanlar, mutlaka bir şiddet, ya da eylemli karşı mücadele ya da herhangi bir zorbalık içermeyen de isyan edebilirler. İsyan, zaten daha çok her gün kafamızın içinde, duygularımızın bam telinde gezinen bir şeydir. Sürekli olarak damarlarımızdan akar... Bunu, bir öfke krizi olarak görmekten çok bir bilinç durumu olarak görmek gerekir. Baş eğmemekle, kimliğini, düşüncesini, doğru bulduklarını savunmakla, aykırının anlam dünyasını geliştirmek ve zenginleştirmekle ilgilidir. Bu nedenle belki her insanın en iyi eğiticisidir ve yaşamlarında isyan duygusunu ve eylemini hiç deneyimlememiş olanlar, eğitimlerinin bir yanının eksikliğinin sonuçlarını hep duyumsarlar, sürekli olarak ezildikçe...

Gezi, tam olarak, bu “nefes alamama” durumuna karşı isyandı. Özgür olmak isteyenlerin, kadınların, üzerinde yaşadığımız gezegenin dostlarının isyanıydı. Dünyanın deneyimlediği en zengin ve renkli, en derinlikli ve barışçıl, en harika ve güzel isyanlarından biriydi... Böyle olduğu için de, onu ezmek ve “harika bir mucizeyi” hiç olmamışçasına yok etmek isteyenler tarafından, büyük ve kaba bir öfkeyle ateşe tutuldu...

Dünyanın bütün kentlileri, bütün insanlar, her gün, kentlerinin her yerinde, bu isyan duygusunu alevlendirecek nedenlerle yüz yüze geliyorlar. İsyan, ne de olsa ana akımla, iktidarı elinde tutan otoritenin koyduğu kurallarla, hatta insanlığın geliştirmiş olduğu temel değerleri bile umursamayanlarla baş edebilmek için, kendiliğinden gelişen ve çok bulaşıcı olan bir coşma ve köpüklenme halidir. “Nefes almaktır” da diyebiliriz.

Birikme...

Öyle şeyler olur ki her gün/ her an karşınıza çıkan ufak şeyler, küçük haksızlıklar, küçük nezaketsizlikler ve aşağılamalar, ayrımcılıklar ya da hiçe saymalar, haddini aşmış

bencilikler, tacizler ve zorbalıklar... Bunların her biriyle teker teker uğraşamazsınız. Onlar artık, egemen iktidarın gündelik yaşam sözlüğünde yer almış, o günkü toplumsal yaşamın olağan olarak kabul edilmesi gerektiği sözsüzce onaylanmış ve kodlanmış, minik ve uğraşmaya değmez zarar verici küstahlıklarıdır.

Ama bunlar birikir. Biriktikçe, soluduğumuz havayı donuklaştırır ve katılaştırır. Artık nefes alamaz hale gelirsiniz. Nefes almamak için her defasında bir polis dizinin boğazınıza dayanması gerekemeyebilir. Ancak dayanmışsa gerçekten ve alamamışsanız o nefesi, ölürsünüz artık... Ölmek, doğası gereği yeni yaşamlara, yeni isyanlara yer açmak demektir. Bu tür ölüme karşı öfkelenidikçe, giderek kızışan protestolardan başka ne yapılabilir ki? Karşı durmak ve eşitliği ve adaleti onarmak ya da yeniden kurmak isteğinizi ancak o öldürücü şiddete karşı, güçlü bir çıkış yaparak ifade edebilecek hale gelirsiniz.

“Yasal, barışçıl bir yürüyüşle, zorbalıkla ve şiddet kullananlara karşı ne kadar etkili olunabilir, toplantı halindeki insanların üzerine cop-sopa sallayanlara, ateş edenlere karşı ne yapılabilir?” diye düşünebilirsiniz. Şiddetin tırmanan sarmalına kapılmak işten bile değildir bu gibi durumlarda... Şiddet ve “karşı-şiddet” üzerinde çok fazla tartışma yapılmış olsa da sonuç olarak bu bir dehşet döngüsüdür. Şiddete ve acımasız zalimlik uygulamasına karşı direnmemek ise artık o polisin dizinin gırtlığınıza bastırmasına izin vermektir. Bütün uçları çıkmaza giden bir dilemma...

Bir isyan mekanı olarak kenti yaşamaya elverişli hale getiren, belki; direnebilmek, istemediğinizi göstermek, muhalefet etmek, akıntıya karşı akmak ve bunun etkili olabilmesi için birden çok aracı kullanabilmek olanaklarının olmasıdır... Gerçi kent aynı zamanda direnişi yapanlara karşı iktidarın da güçlerini daha kolay toplayabildiği ve etkili olduğu bir yerdir. Ya da yeteri kadar etkili değilse **Haussmann**, kitleler top ateşinin menziline daha kolay girebilsin diye caddeleri buna göre açar ve düzenler...

Norm'u kırmak

Kentte önemli olan, özünde politika yapmak için bir “temsili sistem”/ her hangi bir dolayım gerekmeden, kendi adınıza söz ve düşünce söylemeyi etkili hale getirebilmek olanağının bulunmasıdır veya sizin gibi düşünenlerle daha kolay iletişim ve dayanışma sağlayarak, etkinizi hızla artırabilmek şansı yaratabileceğiniz bir çevrede olmanızdır. Topluluk olarak, bir araya gelerek, genel iradenin, kuralların ve ortalama ve genel kabullerin, normun karşısında, gerekirse küçük bir azınlık olarak hatta tek başınıza, siyasi eylemde bulunabileceğiniz ve sesinizi duyurabileceğiniz bir yer olarak, önemlidir kent. Dilerseniz norm kırıcı olabileceğiniz; kuralsız ve düzensiz siyaset yapabileceğiniz bir yer. Meramınızı başkalarına anlatabilmek için, en azından sizin herkes gibi düşünmediğinizi gösterebilmek için, kentteki örgütler, düzenekler ve sonuç olarak diğer insanların yoğunluğu, kentin bir isyan/ karşı koyma yeri olabilmesini sağlar...

Bazı isyanlar, sadece belleğe yazılmak ve ileride belleğin bu anlamda boş olmadığını gösterebilmek için olsa bile gereklidir. Bazı isyanlar ise hemen şimdi ve eylemli olarak, iktidarın o görkemli ve sarsılmaz **Basille Kalesi**'ni ele geçirmek ve yerle bir etmek içindir. Bazen iktidarın gücünü tanımadığını gösteren on binlerin omuzunda dalgalanan bayrakların parlaklığıyla bazen yerde yüzükoyun yatırılan **George Floyd**'un gırtlığına basan polisin dizinin kestiği solukla, kentlerin belleği isyanları taşır ve kabarır. Yeni karşı koymaların her zaman yapılabileceği, yenilenebileceği ve protestoların, her aykırı için mümkün olduğu bir yer olarak kent, kendi kültürünü sonsuz bir biçimde dokumaya devam eder.

İsyancılar, bazen bir lav gibi geçtiği yerleri alevler içinde bırakarak, bazen bir su gibi geçtiği yeri serinleterek ve ferahlatarak, bazen bir yel gibi hiç görünmeden ama sarsarak ve sallayarak sokaklardan geçer, meydanlara dolar ve oradan da kentin belleğine doğru

akar. Köprüler açılrsa da 15 ve 16 Haziran'da İstanbul'un bütün fabrikalarından meydanlarına aktıkları gibi...

Önemli olan kentin her durumda, kendi aykırılıklarına meydan vermesidir. Nefes almaya, aykırı olmaya, akıntıya karşı küreğini savurmaya, genel olan inancın veya doğru bilinen her şeyin karşısında durmaya, protesto etmeye ve isyan etmeye, öfkeye her zaman yer ve olanak olmasıdır... Eğer bu olanak varsa ve polis dizini boğazımıza dayamamışsa şiddetin olması, alevlerin yükselmesi ve köprülerin yıkılması zaten hiç gerekmez... Kapitalist ve neo-liberal sistem, atmosferi kirleten, karbon bileşenli yakıt üreten ve ormanları yakan ya da maden çıkartmak için yok eden sermaye sınıfının, otomobillerin ve endüstriyel tarım yapan şirketlerin/ monopollerin ve özetle insanları nefes alamaz hale getiren kapitalist devletlerin, bütün gücüyle gezegenin egemeni olduğu bir dönemde kim, nasıl ırkçılığın ve ayrımcılığın, yoksulluğun olmadığı bir yaşam düşleyebilir?

Nefes alamıyoruz...

Akın Atauz